

کورس ٹائٹل: تحقیق، تحقیق و اطر یقہ کار تے مقالہ نگاری

عنوان: محقق IV

ایم ایس سیشن: 2019-2021

کورس کوڈ: PUNJ-601

کریڈٹ آرز: 03

سمیسٹر: II

پروفیسر ڈاکٹر مجاہدہ بٹ

ڈاکٹر سہیل احمد خان صاحب (مرحوم)، سابق پروفیسر شعبہ اردو پنجاب یونیورسٹی اور نیشنل کالج لاہور: ڈاکٹر سہیل احمد خان نے اپنے انٹرویو وچ دسیا کہ ”چونکہ میرا کھوج بارے کم علامت نگاری نال تعلق رکھدا سی ایس لئی میں ایس قسم دے موضوع دیاں مشکلاں بیان کراں گا۔ اساڈے نصابی حلقیاں وچ کھوج نوں گنیا چنیا مواد سمجھیا جاندا اے جد کہ کجھ مواد تاریخ داوی حصہ اے۔ علامت دا کھوج لان لئی Anthropology تے کسے لئی Mythology تے کدرے فلسفہ تے لسانیات دا سہارا لینا پیندا اے۔ مختلف لسان وچ ساؤنڈ امیج داوی دخل اے۔ جسطراں اردو وچ اک جانور لئی بلی ساؤنڈ پروڈیوس ہوندی اے جد کہ او سے امیج لئی عربی وچ حرّ آتے انگریزی وچ Cat تین مختلف صورتاں سامنے آؤندیاں نیں۔ اگرچہ اک شے لئی ایہہ سب صوتاں پنگریاں نیں پر ایہناں دا آپس وچ کوئی رشتہ نہیں۔ ایہہ چیز ظاہر کردی اے کہ زبان اک کوڈ اے تے مختلف کوڈ نہ سمجھنا وی کھوج کار لئی کافی مشکلات پیدا کردا اے۔ جدید نفسیات توں شناسائی دے بغیر علامت نگاری اُتے کھوج نہیں ہو سکدی۔ المیہ ایہہ وے کہ ون پونے علماں دے ماہر موجود نہیں کھوج لئی اجتماعی لسانیات دا وکھ شعبہ نہیں نفسیات دے ماہرین اپنے خاص شعبے وچ ڈھیر تجربہ نہیں رکھدے جدید ترین کتاباں دا میسر نہ آنا اک وکھرا مسئلہ اے۔ مکمل طور تے اصطلاحات وی موجود نہیں۔ حقیقت ایہہ وے کہ Inter disciplinary مطالعہ دی کمی کھوج دی راہ دی سب توں وڈی اوکڑا اے“۔ (انٹرویو 2003ء)

ڈاکٹر نبیلہ رحمن صاحبہ شعبہ پنجابی پنجاب یونیورسٹی اور نیشنل کالج: ڈاکٹر نبیلہ ہوراں اپنے انٹرویو وچ دسیا کہ ”میرے مقالے دا عنوان ”پنجابی شاعری دے ارتقاء وچ قادریاں دا حصہ“ اے۔ میرے لئی سب توں اوکھی گل ایہہ سی کہ میں اپنے مقالے نوں تذکرہ نہیں بنانا چاہندی ساں۔ سگوں صرف رجحان دے شاعراں نوں مرتب کرنا چاہندی ساں جد کہ وڈی اوکڑا ایہہ سی کہ ہر دو جاشاعر قادری سی تے اوس نے مدح غوث اعظم لکھی سی۔ ایس لئی تُلنا بہت اوکھاسی۔

کھوج وچ کجھ وی حرف آخرنہیں۔ البتہ بعض اوقات قواعد و ضوابط دا پابند ہونا پیندا اے۔ جس پاروں حقائق معدوم ہو کے رہ جان دے نیں۔ مخطوطیاں بارے کم کرن دے دوران اک ہور اوکڑ سا منے آئی کہ مخطوطیاں وچوں بہت سارے حرف ”نیرنے“ نال مٹا کے اوہناں وچ تبدیل کردتا گیا سی۔ قلمی نسخے نوں نہ پڑھ سکنا وی کھوج کار دی کھوج وچ وڈی اوکڑ شمار ہوندی اے“۔ (انٹرویو 2003ء)

مکدی گل : (Conclusion)

مکدی گل ایہہ کہ کسے شخص وچ اُتے دتیاں خوبیاں جنیاں ڈھیر ہوں گیاں اوہنا ای کامیاب محقق ثابت ہووے گا۔ اک نویں کھوج کار یا اسکالر دما مزاج کھوج نال دلچسپی، حق گوئی تے بے تعصبی تے مبنی ہونا چاہیدا اے۔ دو بے وصف ہولی ہولی آپے ای آجاندا ہے نیں جدوں کھوج کار کجھ چرکم وچ جتیار ہندا اے تاں اوہ دے دل وچ کھوج دے عمل لئی انسیت ہوون لگدی اے ایس طرحاں اوہ اذوق عمل تیز ہو جاندا اے جوں جوں اوہ کھوج وچ ڈبدا جاندا اے تے جیویں جیویں مواد لہندا اے پرکھن تے ترتیب دیون دی صلاحیت ودھدی جاندی اے کھوج دے عمل دی تکمیل توں بعد کھوج کار نوں جس حقیقی فخر تے مسرت دا احساس ہوندا اے اوہ دوران کھوج اوس دے دل تے دماغ تے حاوی رہندا اے۔ کھوج دے علم پاروں ای ممکن ہو یا اے کہ انسان ادبی عقیدیاں تے نظریاں دے منبے تیک رسائی حاصل کردا اے۔ ادب دی ترقی تے ترویج تے اشاعت لئی کھوج بنیادی حیثیت رکھدی اے۔ کھوج راہیں ادبی شخصیتاں دا بہترین تعارف پیش کیتا جاندا اے تے ایہدے راہیں خامیاں تے نال ای خوبیاں دی وضاحت تے نتارا ہو جاندا اے۔ کھلریاں ہو یاں معلومات نوں جمع کرنا وی کھوج راہیں ای ممکن اے۔ ادب وچ کھوج دی لوڑ تے اہمیت توں انکار کسے صورت ممکن نہیں سگوں کھوج ای ادب تے ادیب دی قدر و قیمت وچ وادھے تے استحکام دا باعث بندی اے۔

كھوج كار بارے سوالات

- 1- تحقیق كار، محقق (كھوج كار) دی تعریف بیان كرو۔
- 2- لفظ كھوج كار دا اڈواڈو زبانوں وچ مطلب واضح كرو۔
- 3- ثابت قدم رہنا كھوج كار لئی کیوں ضروری اے۔
- 4- كھوج كار دیاں اڈواڈو بیخ صفتاں بیان كرو۔
- 5- كھوج كار كس حد تک كھوج نوں مستند بنا سكد اے۔